

S

Ygn. akt: I C 662/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 października 2023 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie I Wydział Cywilny

w składzie następującym: Przewodniczący: Sędzia Juliusz Ciejek

Protokolant: sekretarz sądowy Anna Kosowska

po rozpoznaniu w dniu 3 października 2023 r. w Olsztynie

na rozprawie

sprawy z powództwa **W. H. (1)**

przeciwko **Krajowemu Ośrodkowi (...) Oddziałowi Terenowemu w O.**

o nakazanie

oddala powództwo,

nie obciąża powoda kosztami procesu na rzecz pozwanego.

Sygn. akt I C 662/17

UZASADNIENIE

Powód W. H. (1) wniósł pozew przeciwko Skarbowi Państwa – Wojewodzie (...) - (...) w O. o zapłatę kwoty 400.000 zł tytułem odszkodowania za utracone w wyniku przesiedlenia gospodarstwo rolne, położone w miejscowości K. - województwo (...), które zostało przejęte przez państwo w 1947 r.

W uzasadnieniu pozwu wskazał, że w 1947 r. gospodarstwo jego rodziców zostało przejęte przez Państwo Polskie. Po śmierci rodziców stał się jedynym spadkobiercą (k. 4).

Sprawa została zarejestrowana pod sygnaturą(...) Wyrokiem z dnia 7 listopada 2017 r. Sąd Okręgowy w O. oddalił powództwo o odszkodowanie z uwagi na przedawnienie roszczenia.

Pismem z dnia 12 października 2017 r. powód rozszerzył powództwo w sprawie (...) poprzez żądanie zwrotu gospodarstwa rolnego w K. lub zasądzenie od Krajowego Ośrodka (...) Oddziałowi Terenowemu w O. obszaru rolnego o powierzchni wynikającej z numerów działek w miejscowości K. i S. o wartości 350.000,00 zł (k. 5).

Postanowieniem z dnia 7 listopada 2017 r. Sąd wyłączył żądania zgłoszone w piśmie z dnia 12 października 2017 r. do odrębnego rozpoznania. Sprawa o wydanie toczyła się przed Sądem Rejonowym w J. według właściwości miejscowej położenia nieruchomości - gospodarstwa rolnego pod sygnaturą I(...). Postanowieniem z dnia 18 stycznia 2023 r. Sąd Rejonowy w J. umorzył postępowanie wobec cofnięcia powództwa w zakresie wydania nieruchomości.

Żądanie zasądzenia od Krajowego Ośrodka (...) Oddziału Terenowego w O. obszaru rolnego o powierzchni wynikającej z numerów działek w miejscowości K. i S. o wartości 350.000,00 zł pozostała do rozpoznania w Sądzie Okręgowym w O. pod sygnaturą (...) (sprawa niniejsza).

Pozwany Krajowy Ośrodek (...) Oddział Terenowy w O. wniósł o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie zwrotu kosztów procesu.

Argumentując swoje stanowisko wskazał, że roszczenie powoda, jako związane z utratą majątku ziemskiego na skutek dokonanego przesiedlenia, jest niezasadne, albowiem orzeczenie o nadaniu nieruchomości nie zostało dotychczas wydane i wykonane przez właściwy organ państwowy. Jednocześnie wskazał, że jako państwowa osoba prawna nie ponosi odpowiedzialności z tytułu utraconego mienia przez powoda jak i również za zobowiązania Skarbu Państwa. Niezależnie od przedstawionej argumentacji, roszczenie powoda dotyczy nieruchomości zasobu, którym dysponuje pozwany, zaś zamknięty katalog działań Krajowego Ośrodka (...) względem powierzonego mienia uniemożliwia rozdysponowanie mieniem w sposób jakiego domaga się powód (k. 52-54).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Gospodarstwo rolne o powierzchni około 10 ha, położone w K. w województwie (...) należało do rodziców powoda M. i Z. H.. W 1945 r. rodzice powoda zostali zamordowani na terenie ich gospodarstwa rolnego przez nieustalonych sprawców. Powód miał wówczas 7 lat. Małoletnim powodem zaopiekował się jego wuj J. K. (1) mieszkający w S..

W dniu 17 lipca 1947 r. powód został w ramach akcji (...) przesiedlony do B. Nowych w M., na terenie dzisiejszego województwa (...). Miał wtedy 9 lat.

Wuj powoda J. K. (2) występował z wnioskiem o przyznanie prawa własności nieruchomości ziemskiej (rolnej) za Ziemiach Odzyskanych w gminie miejskiej M. obejmującej 10 ha gruntu wraz z zabudowaniami. Powoda W. H. (2) ujęto we wniosku jako podopiecznego siostrzeńca.

Orzeczeniem z dnia 16 sierpnia 1994 r. Sąd Rejonowy w O. postanowił, że spadek po M. i Z. H. nabył syn W. H. (1), który zachował też prawo do dziedziczenia wchodzącego w skład spadku gospodarstwo rolne położonego w K., zapisanego w zamkniętym wykazie hipotecznym ksiąg gruntowych Wydziału Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego w Jarosławiu pod pozycjami 113, 375, 376 i 377.

(dowód: dokumenty zgromadzone w aktach sprawy (...)toczącej się przed Sądem Rejonowym w J. odpis wniosku o przyznanie prawa własności nieruchomości ziemskiej k. 14, odpis postanowienia z dnia 16 sierpnia 1994 k. 20, przesłuchanie powoda k. 163)

Powód jest osobą niepełnosprawną w stopniu znacznym. Aktualnie utrzymuje się z emerytury, którą otrzymuje z Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Nie ma żadnego majątku.

(dowód: przesłuchanie powoda k. 163)

Sąd zważył, co następuje:

Roszczenie powoda podlegało oddaleniu. Powód nie wykazał zasadności roszczenia o zasądzenie od Krajowego Ośrodka (...) Oddziału Terenowego w O. obszaru rolnego o powierzchni wynikającej z numerów działek w miejscowości K. i S. wobec niewykazania przesłanek otwierających drogę do zgłoszenia skutecznego żądania o przydział mienia w zamian za przejęcie nieruchomości - gospodarstwa rolnego przez poprzedników prawnych powoda. Powód nie przytoczył żadnych okoliczności, z których wynikałoby istnienie roszczenia wobec strony pozwanej.

Rozpoznanie niniejszego powództwa zaktualizowało się wobec prawomocnego zakończenia sprawy o sygnaturze(...) oraz (...).

W pierwszej kolejności należało rozważyć podstawę prawną zgłoszonego w pozwie żądania, lub też jego brak wykluczający zasadność wywiedzionego przez stronę powództwa (jako ewentualnego).

(...) gospodarstwo rolne po osobach przesiedlonych w ramach akcji (...) przejmowane były na własność Państwa na podstawie obowiązujących wówczas przepisów takich jak: dekretu z dnia 5 września 1947 r. o przejściu na własność Państwa mienia pozostającego po osobach przesiedlonych i dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. o przejściu na własność Państwa nie pozostających w faktycznym władaniu właścicieli nieruchomości ziemskich położonych w niektórych powiatach województwa (...), (...), (...) i (...) (dalej jako: dekret z dnia 27 lipca 1949 r.).

Oba dekrety normowały kwestie wywłaszczeniowe i własnościowe na terenach południowo - wschodniej Polski oraz sposób i tryb przyznawania ziem zamiennych - w zamian za utracone na rzecz Państwa w wyniku przesiedlenia.

Zgodnie z art. 1 ust. 1 dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. nieruchomości ziemskie położone w województwach: (...), (...), (...) i (...) w obrębie pasa granicznego, przewidzianego w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 23 grudnia 1927 r. o granicach państwa, oraz w powiatach: (...), (...) i (...) województwa (...) oraz (...) i (...) województwa (...) mogły być przejęte na własność państwa, jeżeli nie pozostawały w faktycznym władaniu właścicieli. Podstawą przejęcia nieruchomości ziemskiej na własność Państwa było orzeczenie powiatowej władzy administracji ogólnej (tj. orzeczenie Prezydium Powiatowej Rady Narodowej).

Do wydania prawidłowej decyzji, mającej charakter konstytutywny oraz uznaniowy, konieczne było ustalenie dwóch przesłanek, a mianowicie, że dana nieruchomość miała charakter ziemski oraz nie pozostawała w faktycznym władaniu właściciela w chwili wydawania decyzji o przejściu. Przepisy dekretu nie uzależniały przejścia nieruchomości ziemskiej od tego, z jakiego powodu była opuszczona, a zatem okoliczności dotyczące samego powodu opuszczenia nie miały znaczenia.

Dekret z dnia 27 lipca 1949 r. przewidywał rekompensatę dla osób pozbawionych prawa własności nieruchomości ziemskich bądź w postaci otrzymania na własność gospodarstw z innych w gruntów lub też nabycia mienia nierolniczego z pierwszeństwem przed innymi osobami w myśl przepisów dekretu z dnia 6 grudnia 1946 r. o przekazywaniu przez Państwo mienia nierolniczego na obszarze Ziemi Odzyskanych i byłego W. Miasta G..

W sprawie niniejszej zastosowanie znajdowały natomiast art. 5 ust. 1 pkt 1) zgodnie z którym byłym właścicielom i współwłaścicielom nieruchomości przejętych na własność Państwa z mocy niniejszego dekretu służy wyłącznie prawo: do otrzymania na własność gospodarstw (działek) z innych gruntów w myśl przepisów dekretu z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej oraz dekretu z dnia 6 września 1946 r. o ustroju rolnym i sądownictwie na obszarze Ziemi Odzyskanych i byłego Wolnego Miasta Gdańska, z pierwszeństwem przed innymi osobami za wyjątkiem zastrzeżonych w dekrecie przypadków.

Prawo do zgłoszenia wniosku o przydział mienia w myśl ust. 1 wygasło po upływie dwóch lat od daty wydania ostatecznego orzeczenia o przejściu nieruchomości lub uprawomocnienia się orzeczenia I instancji (art. 5 ust. 2 dekretu).

Dekret ten został uchylony przez 18 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 26 października 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych (Dz.U. Nr 27, poz. 250; dalej: ustawa z 1971 r.), która weszła w życie 4 listopada 1971 r. Analiza przepisów tego dekretu była przedmiotem rozważań Trybunału Konstytucyjnego, który w postanowieniu z dnia 17 czerwca 2014 r., który nie znalazł podstaw do jego wzruszenia (Ts 303/13).

Powód wraz z rodzicami mieszkał na gospodarstwie rolnym położonym w K. w województwie (...). Według oświadczenia samego powoda, który w dacie przesiedlenia liczył niespełna 7 lat, gospodarstwo to należało do rodziców - M. i Z. H.. Po śmierci rodziców, powód został w ramach akcji (...) przesiedlony do B. Nowych w M.. Brak jest jednak w sprawie dokumentu potwierdzającego własność gospodarstwa rolnego na rzecz M. i Z. H.. Powód przedłożył wyłącznie postanowienie o nabyciu spadku z prawem do dziedziczenia wchodzącego w skład spadku gospodarstwa rolnego położonego w K. oraz pismo Prezesa Sądu Rejonowego w Jarosławiu z 11.01.1993 r. złożone w odpowiedzi na wniosek o udostępnienie ksiąg gruntowych.

Żaden jednak z przedłożonych dokumentów nie przesądza o prawie własności gospodarstwa rolnego na rzecz poprzedników prawnych powoda.

Podstawową zasadą procesu cywilnego jest udowodnienie faktu przez osobę, która z faktu tego wywodzi skutki prawne (art. 6 k.c.). W sprawie nie sposób poprzestać na swym oświadczeniu powoda co do własności nieruchomości, chociażby dlatego, że w dacie śmierci swoich rodziców liczył tylko 7 lat. Zatem jako dziecko nie posiadał odpowiedniej wiedzy na temat miejsca swojego zamieszkania, oprócz własnych spostrzeżeń i ustnych zapewnień płynących od członków rodziny pozostałych przy życiu. Natomiast, postanowienie stwierdzające nabycie spadku po zmarłych M. i Z. H. jest wyłącznie dowodem spadkobrania.

Nawet, gdyby powód udowodnił, że jego poprzednicy prawni byli właścicielami gospodarstwa rolnego, roszczenie powoda i tak podlegałoby oddaleniu. W takim układzie procesowym rozważyć należałoby dwie sytuacje: 1) wobec poprzedników prawnych powoda wydano decyzję wywłaszczeniową, z której dniem wydania otworzył się dwuletni termin do zgłoszenia wniosku o przydział mienia, 2) decyzja taka nie została nigdy wydana i roszczenie o przydział mienia w ogóle nie powstało.

Źródłem szkody (czy też utraty nieruchomości) w niniejszej sprawie nie mógł bowiem być nakaz opuszczenia przez poprzednika prawnego nieruchomości w ramach akcji (...), gdyż te okoliczności spowodowały jedynie utratę faktycznego władztwa nad rzeczą, nie zaś utratę prawa własności nieruchomości. Rodzice powoda zostali pozbawieni prawa przebywania na terenie swojej nieruchomości w 1947 r. Jednak to dopiero ewentualna decyzja Prezydium (...) spowodowałaby utratę własności gospodarstwa rolnego i jego przejęcie na rzecz Skarbu Państwa. Takiej decyzji w sprawie nie przedłożono. Przesłuchany na tę okoliczność powód jednoznacznie wskazał, że taka decyzja nie została wydana zarówno wobec jego rodziców, jak i niego.

Wydanie orzeczenia o przejęciu nieruchomości ziemskiej na własność Państwa stanowiłoby podstawę do otrzymania na mocy Dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. na własność gospodarstw z innych gruntów w myśl dekretu z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej oraz dekretu z dnia 6 września 1946 r. o ustroju rolnym i osadnictwie na obszarze Ziemi Odzyskanych i byłego wolnego Miasta Gdańska. Dopiero wówczas Sąd mógłby orzekać o ewentualnej zasadności żądania zasądzenia od Krajowego Ośrodka (...) Oddziału Terenowego w O. obszaru rolnego o powierzchni wynikającej z numerów działek w miejscowości K. i S. o wartości 350.000,00 zł. Oczywiście przy uwzględnieniu dwuletniego terminu do zgłoszenia wniosku o przydział mienia.

Skoro wobec poprzedników prawnych powoda oraz samej strony powodowej powiatowa władza administracji ogólnej (Prezydium Powiatowej Rady Narodowej) nie wydało orzeczenia o przejęciu nieruchomości ziemskiej na własność Państwa to roszczenie o przydział mienia zamiennego w ogóle nie powstało. Zarazem, prawo własności gospodarstwa rolnego nie przeszło z mocy Dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. na własność Skarbu Państwa i brak jest podstaw do rozważania odpowiedzialności podległej jemu jednostki względem strony powodowej.

Gdyby natomiast wydano stosowną decyzję wywłaszczeniową poprzednikom prawnym powoda (bądź też samemu powodowi), to wówczas z dniem jej wydania otworzyłby się dwuletni termin do zgłoszenia stosownego wniosku. Wobec braku wykazania decyzji wywłaszczeniowej, powództwo o nakazanie zasądzenia obszaru rolnego o powierzchni odpowiadającej utraconemu gospodarstwu rolnemu, jako nieudowodnione podlegało oddaleniu.

Reasumując, roszczenie strony powodowej jako nieuzasadnione w okolicznościach sprawy, nie znajduje podstawy prawnej do jego uwzględnienia.

W tym miejscu podkreślenia wymaga, iż również w sprawie tut. Sądu zarejestrowanej pod sygnaturą (...) skierowanej przeciwko Skarbowi Państwa - Wojewodzie (...) w O. o zapłaty kwoty 400.000 zł tytułem odszkodowania za utracone w wyniku przesiedlenia gospodarstwo rolne, powód nie wykazał decyzji wywłaszczeniowej.

O ile we wzmiankowanym postępowaniu przesłanką odpowiedzialności odszkodowawczej za szkodę wyrządzoną przez wydanie niezgodnego z prawem orzeczenia sądowego lub decyzji administracyjnej było stwierdzenie tej

niezgodności z prawem we właściwym postępowaniu, tak brak było ostatecznej decyzji administracyjnej, która stała się podstawą wysiedlenia powoda. Niezależnie od uwzględnionego zarzutu przedawnienia, również wobec braku wykazania decyzji wywłaszczeniowej, jak również uzyskaniem orzeczenia o niezgodności tej decyzji z prawem, powództwo o odszkodowanie, jako nieudowodnione również podlegałoby oddaleniu (w sprawie(...)).

O kosztach Sąd orzekł na podstawie art. 102 k.p.c., zgodnie z którym w wypadkach szczególnie uzasadnionych Sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami.

Przesłankami uzasadniającymi zastosowanie art. 102 k.p.c. są:

- aktualna sytuacja majątkowa powoda (powód jest na emeryturze),
- brak możliwości dodatkowego zarobkowania z uwagi na wiek i orzeczenie o niepełnosprawności,
- nieściągalność zasądzonych kosztów w pełnym zakresie.

Sąd mając na uwadze zarówno całokształt okoliczności sprawy jak i sytuację powoda uznał, że powód który nie był reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, pozostawał w subiektywnym przekonaniu o słuszności swoich racji. Powód nie posiadał fachowej pomocy przy podejmowaniu decyzji procesowych, zaś sprawa niniejsza jest jedynie skutkiem zgłoszenia roszczeń ewentualnych w sprawie głównej przeciwko Skarbowi Państwa - Wojewodzie (...) w O. o zapłatę odszkodowania za utracone w wyniku przesiedlenia gospodarstwo rolne. Jej rozpoznanie zaktualizowało się dopiero na skutek nieuwzględnienia powództwa głównego i stanowiło w istocie rzecz próbę uzyskania jakiegokolwiek rekompensaty za utracone mienie. Charakter roszczenia będącego przedmiotem niniejszego postępowania oraz to subiektywne przeświadczenie powoda o zasadności powództwa jest usprawiedliwione jego wewnętrznym poczuciem krzywdy. Przy czym krzywda ta wywołana utratą rodziców oraz majątku rodzinnego w okresie powojennym ze swej istoty jest praktycznie niewymierna.

Te wszystkie okoliczności uwzględniane i oceniane łącznie, w dostatecznym stopniu wyczerpują znamiona szczególnie uzasadnionego wypadku w rozumieniu art. 102 k.p.c. Obciążenie powoda całkowitą wysokością kosztów procesu w kwocie 10.800 zł byłoby nieadekwatne zarówno w stosunku do sytuacji życiowej i majątkowej powoda, jak i pozostawania przez niego w usprawiedliwionym przekonaniu o zasadności swoich racji.